

Disse forbehold ændrer imidlertid ikke ved det faktum, at "Magt og normer" rummer en lang række interessante og vedkommende diskussioner og betragtninger. Den er absolut værd at læse.

Tonny Brems Knudsen
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Birte Bech-Jørgensen, *Når hver dag bliver hverdag*, København: Akademisk Forlag, 1994, 309 s.

Det er med Birte Bech-Jørgensens bog som med hverdagslivet: Den er lidt svær at få hold på, lidt svævende, lidt gentagende, men samtidig utrolig relevant, spændende, mangfoldig og rig på detaljer og perspektiver på en gang. Og lige så svært, som det er at komme uden om hverdagslivet, hvis man vil forstå kompleksiteten i det moderne samfund, lige så svært vil det fremover være at komme uden om Birte Bech-Jørgensens bog, hvis man ønsker at beskæftige sig med hverdagslivet. Dermed også sagt, at det er et værdifuldt og tiltrængt bidrag, der her er leveret til dansk sociologi og omegn.

Birte Bech-Jørgensen betegner hverdagslivet som det liv, der leves hver dag. Hverdagslivet kan ikke i sig selv defineres sociologisk; men det kan betingelserne for hverdagslivet og måderne, disse betingelser håndteres på. Birte Bech-Jørgensens ærinde er at analysere betingelserne for og håndteringerne af hverdagslivet hos en bestemt gruppe mennesker, og derigennem også at begrebsliggøre grundlæggende elementer og processer i hverdagslivet.

Det empiriske udgangspunkt for bogen er en kvalitativ empirisk undersøgelse af unge, arbejdsløse kvinder. I denne undersøgelse er Birte Bech-Jørgensen startet med det velkendte spørgsmål: Hvorfor kan de ikke tage sig sammen til noget, nu hvor de har så megen tid? Men arbejdet med undersøgelsen og interviewmaterialet har ført hende frem til et andet spørgsmål: Hvad er det, de arbejdsløse kvinder gør, når det ser ud som om, de ingenting gør?

Den teoretiske hovedinteresse er knyttet til det andet spørgsmål. Det fører nemlig ind i en analyse af "selvfølgelighedens symbolske orden", som Birte Bech-Jørgensen ser som den grundlæggende betingelse i hverdagslivet. Selvfølgelighed betyder, at vi tager store dele af vores hverdag og omverden for givet. Vi gentager og genskaber hver dag selvfølgelighederne i form af rutiner, traditioner og ritualer, og det skaber regelmæssighed og overskuelighed. Men de selvfølgelige aktiviteter har også betydning, de signalerer normer og værdier, som til en vis grad er fælles, men som aldrig er entydige eller definitive. Det centrale element i selvfølgelighedens symbolske orden og dermed i hverdagslivet er de *upåagtede aktiviteter*, "som er alt det vi gør, som vi ikke lægger mærke til vi gør" (p. 147). Det er ifølge Birte Bech-Jørgensen disse upåagtede aktiviteter, der opretholder, genskaber og fornyer selvfølgelighedens symbolske orden, og det er i virkeligheden disse upåagtede aktiviteter, som hun er på jagt

Disse forbehold ændrer imidlertid ikke ved det faktum, at "Magt og normer" rummer en lang række interessante og vedkommende diskussioner og betragtninger. Den er absolut værd at læse.

Tonny Brems Knudsen
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Birte Bech-Jørgensen, *Når hver dag bliver hverdag*, København: Akademisk Forlag, 1994, 309 s.

Det er med Birte Bech-Jørgensens bog som med hverdagslivet: Den er lidt svær at få hold på, lidt svævende, lidt gentagende, men samtidig utrolig relevant, spændende, mangfoldig og rig på detaljer og perspektiver på en gang. Og lige så svært, som det er at komme uden om hverdagslivet, hvis man vil forstå kompleksiteten i det moderne samfund, lige så svært vil det fremover være at komme uden om Birte Bech-Jørgensens bog, hvis man ønsker at beskæftige sig med hverdagslivet. Dermed også sagt, at det er et værdifuldt og tiltrængt bidrag, der her er leveret til dansk sociologi og omegn.

Birte Bech-Jørgensen betegner hverdagslivet som det liv, der leves hver dag. Hverdagslivet kan ikke i sig selv defineres sociologisk; men det kan betingelserne for hverdagslivet og måderne, disse betingelser håndteres på. Birte Bech-Jørgensens ærinde er at analysere betingelserne for og håndteringerne af hverdagslivet hos en bestemt gruppe mennesker, og derigennem også at begrebsliggøre grundlæggende elementer og processer i hverdagslivet.

Det empiriske udgangspunkt for bogen er en kvalitativ empirisk undersøgelse af unge, arbejdsløse kvinder. I denne undersøgelse er Birte Bech-Jørgensen startet med det velkendte spørgsmål: Hvorfor kan de ikke tage sig sammen til noget, nu hvor de har så megen tid? Men arbejdet med undersøgelsen og interviewmaterialet har ført hende frem til et andet spørgsmål: Hvad er det, de arbejdsløse kvinder gør, når det ser ud som om, de ingenting gør?

Den teoretiske hovedinteresse er knyttet til det andet spørgsmål. Det fører nemlig ind i en analyse af "selvfølgelighedens symbolske orden", som Birte Bech-Jørgensen ser som den grundlæggende betingelse i hverdagslivet. Selvfølgelighed betyder, at vi tager store dele af vores hverdag og omverden for givet. Vi gentager og genskaber hver dag selvfølgelighederne i form af rutiner, traditioner og ritualer, og det skaber regelmæssighed og overskuelighed. Men de selvfølgelige aktiviteter har også betydning, de signalerer normer og værdier, som til en vis grad er fælles, men som aldrig er entydige eller definitive. Det centrale element i selvfølgelighedens symbolske orden og dermed i hverdagslivet er de *upåagtede aktiviteter*, "som er alt det vi gør, som vi ikke lægger mærke til vi gør" (p. 147). Det er ifølge Birte Bech-Jørgensen disse upåagtede aktiviteter, der opretholder, genskaber og fornyer selvfølgelighedens symbolske orden, og det er i virkeligheden disse upåagtede aktiviteter, som hun er på jagt

efter at indkredse og sætte ord og begreber på. Det sker som nævnt med empirisk udgangspunkt i de brud på selvfølghederne i hverdagslivet, som det udspiller sig for unge kvinder, der ikke har opnået fodfæste i arbejdslivet (eller i uddannelsessystemet). Kvinder, som med Birte Bech-Jørgensens ord er "efterladte" i boligområdet og i hjemmet.

Metoden fremstår som både eksemplarisk og ambitiøs, blandt andet fordi Birte Bech-Jørgensen gennem hele bogen fastholder en forholdsvis tæt sammenhæng mellem teori og empiri. Men ambitionerne gør også arbejdet sårbart. Vi vil fremdrage nogle uklarheder og begrænsninger, både i den empiriske metode og i det teoretiske og begrebsmæssige arbejde.

Vi savner en forklaring på projektets empiriske afgrænsning. Hvorfor har Birte Bech-Jørgensen valgt at fokusere på arbejdsløse for at få fat i hverdagslivets selvfølgheder og de upåagtede aktiviteter? Det begrundes hun faktisk ikke eksplicit. Det er for så vidt klart, at arbejdsløsheden, som et brud og et skred i dagligdagen, er et oplagt udgangspunkt, men det er også et ganske særligt udgangspunkt. Hvad ville man have fået frem, hvis man havde forsøgt at indkredse de upåagtede aktiviteter hos for eksempel folk med et hårdt belastet arbejds- og familieliv? De unge arbejdsløse kvinder oplever, at "det er det samme og det samme, der sker hver dag" (p. 121), men kan folk, der er i arbejde, ikke have samme oplevelse? På samme måde kan man spørge til alder og køn. Hvorfor er det især de unge og kvinderne, der er interessante?

Der er selvfølgelig grænser for, hvor store og hvor forskellige persongrupper en enkelt forsker kan håndtere i en dybtgående kvalitativ undersøgelse. Vi er heller ikke i tvivl om, at unge arbejdsløse kvinder er et velvalgt udgangspunkt for den teoretiske analyse. Men en mere eksplicit og begrundet afgrænsning af den empiriske undersøgelse ville have gjort det lettere at forstå undersøgelsens formål og rækkevidden i de teoretiske generaliseringer.

Birte Bech-Jørgensen har gennemført delvis strukturerede interviews med 57 personer, de fleste af dem to gange med et års mellemrum. Personerne er interviewet enkeltvis, i deres hjem. Birte Bech-Jørgensen gør grundigt rede for den konkrete udvælgelse i boligområderne og for den typificering, som sker i analysen. Der er også mange gode overvejelser over rollen som interviewer, ikke kun med hensyn til spørgeteknik, men også processen over tid mellem forskere og interview-personer. Birte Bech-Jørgensen formår tydeligvis kunsten at stille de rette spørgsmål på rette sted, og er samtidig en god lytter og iagttager. Det er nok blandt andet derfor, hun kan skrive så præcist, anskueligt og intenst om rutinerne og symbolerne i hverdagen. Vi ser dog en vis risiko for at undersøgelsesformen (det individuelle interview i hjemmet) fører til en overvurdering af de unge kvinders isolation. Birte Bech-Jørgensen mener selv, at undersøgelsen nødvendigvis må bygge på de individuelle fortællinger, fordi kvindernes situation er præget af en samfundsskabt individualisering (for eksempel p. 250). Det kan der være megen sandhed i, men det betyder trods alt, at også kvindernes sociale netværk og deres forhold til institutionerne beskrives via de individuelle fortællinger. Måske var billedet blevet anderledes, hvis de sociale sammenhænge var blevet undersøgt mere direkte.

I sit teoretiske arbejde trækker Birte Bech-Jørgensen først og fremmest på Alfred Schutz' fænomenologisk inspirerede sociologi, og på Agnes Hellers mere filosofisk prægede teori om hverdagslivet. Begge disse teoretiske udgangspunkter bearbejdes kritisk-konstruktivt, og især gør Birte Bech-Jørgensen meget for at præcisere og konkretisere Hellers teorier, så de bliver mere brugbare i sociologiske analyser. Det er blandt andet med udgangspunkt i Heller, hun formulerer samspejlet mellem selvfølgelighedens symbolske orden og to andre betingelser for hverdagslivet: Meningsuniverserne og de samfundsskabte institutioner (p. 169).

Mange af de begreber og sammenhænge, Birte Bech-Jørgensen udvikler, forekommer frugtbare og rammende. Det gælder dog især i forhold til selvfølgelighedens symbolske orden. Den teoretiske forståelse af meningsuniverserne og institutionerne er mindre overbevisende. Som eksempel vil vi nævne forståelsen af institutionerne. Ifølge Heller er familien den eneste samfundsmæssige institution, som er en del af hverdagslivet (p. 160). Birte Bech-Jørgensen forholder sig ikke til Hellers argumentation for denne påstand, men det er vores indtryk, at den alligevel påvirker hendes analyse. I hvert fald ser hun på "hjemmet" (indelukkeheden), som noget, der står uden for institutionerne; og hun fremhæver, at "i de moderne samfund frembringer de samfundsskabte institutioner en opsplittethed af hverdagslivet, - en fragmentering" (p. 176). Der skyldes blandt andet at institutionerne er blevet trukket ud af de lokale sammenhænge. "Det omsorgsarbejde, som traditionelt er blevet udført i hjemmet af kvinder, er således blevet opsplittet, specialiseret og centraliseret i en række funktioner og institutioner, og disse er trukket ud af lokalsamfundet" (p. 176).

Men spørgsmålet er, om det er rigtigt, at institutionerne er trukket ud af lokalsamfundene. Hvis man taler om 1960'erne sammenlignet med 1950'erne er det korrekt. Men i 1980'erne og 1990'erne har der jo netop været en bevægelse mod at forankre institutionerne lokalt igen. Det gælder blandt andet de daginstitutioner og skoler, som de arbejdsløse mødre har daglig kontakt med.

Mere generelt finder vi Birte Bech-Jørgensens teoretiske diskussion lovlig snæver. Det er ikke sådan, at hun kun forholder sig til Heller og Schutz; hun inddrager elementer fra en række andre teoretikere, ofte på en meget konstruktiv måde. Men for det første er der traditioner og bidrag inden for hverdagslivsforskningen, som hun forholder sig meget lidt til. Det gælder måske især den amerikanske mikrosociologi (for eksempel Goffman). For det andet er hun nogle steder lovlig hurtig i sin afvisning af andre teoretiske positioner. Det gælder udpræget på side 167, hvor hun affærdiger så forskellige forskere som Ahrne, Habermas, Lefevre og Leithäusser ved at betegne deres teorier som dualistiske.

Det er let at finde kritikpunkter, ikke mindst over for et ambitiøst projekt som dette. Men vi vil gentage, at Birte Bech-Jørgensens analyse af hverdagslivet er et centralt og vægtigt bidrag. Og så har det været en fornøjelse af læse bogen. Den er måske ikke lettilgængelig, men den er velskrevet. Med skarpt

blik og skarp pen har Birte Bech-Jørgensen formået ikke kun at sætte ord, men også robuste begreber på det, vi alle gør hver dag uden at lægge mærke til det.

Ann-Dorte Christensen
Palle Rasmussen
Aalborg Universitet

A.J.R.Groom og Margot Light (eds.), *Contemporary International Relations: A Guide to Theory*, London: Pinter Publishers, 1994, 267 s. Richard Stubbs og Geoffery R.D. Underhill (eds.), *Political Economy and the Changing Global Order*, London: MacMillian Press, 1994, 553 s. 14.95 £.

Hvordan har studiet af international politik det egentlig her i midten af 1990'erne og hvordan kan den nysgerrige læser få adgang til den nyeste forskning på området? Der findes selvfølgelig en stor del litteratur, der søger at afhjælpe den teoretiske rådvildhed og forvirring, som har fulgt i kølvandet på de seneste års forandringer i det internationale system. Men International Politik har i en stor udstrækning været en amerikansk disciplin indenfor statskundskaben. Hvordan har andre forskningsmiljøer forstået og forklaret de internationale forandringer? Der er kommet to bøger, som både søger at guide den nysgerrige studerende og at præsentere en række alternative teorier og analyse-rammer indenfor International Politik for den erfarne akademiker.

A Guide to Theory er tredje udgave af en slags manual til forståelse af teori-udviklingen indenfor International Politik - set fra primært det britiske forskningsmiljø. Ligesom de to foregående udgaver (*International Relations Theory: A Bibliography*, fra 1978 og *International Relations: A Handbook of Current Theory*, 1985) har det ikke været målsætningen at lave en tekstbog til International Politik. Bogen søger derimod at klarlægge hvor disciplinen International Politik står her midt i 1990'erne, og A.J.R.Groom stiller indledningsvis spørgsmålet: "Do we have the necessary concepts to understand it - or are we condemned to broach the questions of the 21st century with the intellectual tools of the 19th century?" (p. 4), og fastslår at "the interparadigm debate can no longer be subsumed easily in a tripartite superstructure. There are debates and cutting edges ... but we can discern no new dominant paradigm" (p. xi).

Det er sådanne skarpe kanter som *A guide to Theory* søger at navigere læseren hen imod ved at oplyse om anbefalelsesværdige tekstsøger, om relevante tidsskrifter på området, om det pågældende emnes teoretiske udvikling, og om forsøg på perspektivering af nyeste forskning.

A guide to Theory er opdelt i fire dele. Første del beskæftiger sig med alternative filosofiske approaches som for eksempel "International Relations and large-scale historical change" (Richard Little) og - efter min mening - en af de mest velykkede artikler i bogen: "Critical Theory and postmodernism in International Relations" (Chris Brown). Anden del beskæftiger sig med partielle